

Civilization Boundaries
Цивилизационни граници

ОБЛИКА НА АБОЛИЦИОНИЗМЪТ. УИЛЯМ ЛОЙД ГАРИСЪН - ГЕНИЯТ НА УНИВЕРСАЛНАТА ЕМАНЦИПАЦИЯ (1831-1865)

Борислав Момчилов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията има за цел да разгледа творчеството на Уилям Лойд Гарисън и желанието му да рефлектира върху аболиционизма, създавайки обществена проекция, която да извоюва еманципацията на чернокожото население в САЩ. Направен е кратък анализ на по-важните статии, съчинения, както и организациите, създадени от Гарисън за периода 1831 – 1865 г. Изключително богатото му творчество позволява широта и допир до различни гледни точки както от съвременниците му, така и от модерната историография. Липсата на диалог по тази тема през последните десетилетия я превръща в интересен за изследване и анализ проблем.

Keywords: history, abolitionism, William Lloyd Garrison, The Liberator, civil society, slavery

*“An affect cannot be restrained nor removed
unless by an opposed and stronger affect”
Benedict Spinoza, Ethics, 1677¹⁾*

През последните няколко десетилетия в историографията се наблюдава затишие около проблемите, свързани с дейността на Уилям Лойд Гарисън. Разгледана през призмата на съвременната наука и случващото се в САЩ днес, тази реакция е неразбираема. Широкият диапазон от социални и обществени усложнения, наред с опитите на мнозина да ги конвертират или пренебрегнат, оставя пространно поле за преразглеждане на този въпрос. Нуждата от промяна в обществената нагласа поставя Гарисън в сложна ситуация. Пренебрегвайки социалните настроения и трудната за прогнозиране обстановка в САЩ, той започва мащабна кампания срещу робовладелската система. Лавирайки умело сред обществените нагласи, успява да превърне движението аболиционизъм в сериозен социален и политически фактор, с който управляващите кръгове трябва да се съобразяват. Верен последовател на Бенджамин Лънди²⁾, той успява да доведе движението до крайна фаза, която неминуемо ще окаже отражение върху крайния изход на събитията през 1865 г.

Сформирането на сложен синтез от желание за еманципация на чернокожото население в САЩ и нуждата от бързи и адекватни мерки това да стане реалност за мнозина изследователи превръща Уилям Лойд Гарисън в основен противник на робовладелската система. В годините до избухването на Гражданската война вестниците освен трибуна на аболиционизма са и неговото основно проявление. Макар личността на Гарисън за голяма част ревизионисти да има противоречив характер, безспорен факт е, че именно той успява да консолидира около себе си завидна част от хора с обществена позиция и да тласне движението за премахване на робството към нова, по-радикална и определяща посока. „Никакъв компромис с робството“ се превръща в основен лозунг на съмишлениците му, което е повод мнозина да го сместят в графата радикален реформатор.

Поставен в ситуация на сложен избор и постоянен натиск, Гарисън отстоява нуждата от незабавно премахване на робството. Рефлексията не закъснява и той е заклеймен като основен противник на Юга, а разпространението на *The Liberator* на юг от Вирджиния е строго забранено. Острият и агресивен литературен език, с който борави, поставя движението в сложна обществена ситуация. Присъединяването на завиден брой последователи оказва значително влияние върху обществените нагласи и предизвиква дълбоко разделение в нагласите и очакванията на голяма част от американското население. Раздвоението сред обществените кръгове и непрекъснатото нарастване на социалното напращане предопределя и избора на Гарисън. Макар и разграничен от голям брой историци като краен аболиционист, той заклеймява проливането на кръв и силовите методи за постигането на крайната цел, а именно еманципацията на чернокожото население. Освен всичко останало налице са и структурните промени на движението, което придобива по-синхронизиран характер с появата на Гарисън.

Безспорен е като че ли фактът, че делото на Уилям Лойд Гарисън възниква вследствие на обстоятелствата в Съединените щати. Стратегическата парализа, обземаща движението аболиционизъм в годините до 1831 г., и липсата на ясно очертана линия на действие гарантират появата на подобен тип играч на обществената сцена. Това поставя върху плещите му тежкия товар и отговорност пред неговите последователи. Без да се колебае между това да поеме пътя на милитаризирания подход и решението да се бори със средствата на словото, Гарисън избира втория вариант, превръщайки за кратък период от време *The Liberator* в бастион на борбата против робството.

Ipso facto до появата на Уилям Лойд Гарисън аболиционизмът няма ясно очертана линия, по която да се движи. За периода от 1831 г. до 1865 г. със силата на перото той успява да промени облика на борбата за премахване на робството в САЩ чрез въвеждането на нов стил и разнообразие от идеи. Въпреки че в първите години от своята дейност избягва политическа актив-

ност, след 1833 г. според някои изследователи на периода той ясно започва да осъзнава нуждата от взаимодействие или поне диалог с властимащите.

До 1865 г. биват публикувани огромен брой статии и памфлети, посветени изцяло на проблемите около робството. Засягайки различни аспекти от същината и периферията на тези въпроси, Гарисън се превръща в най-видния аболиционист, когото историята познава. В съчиненията си той остро и с изключителна проникателност критикува както робовладелската система, така и организации, хора, които по един или друг начин апологизират и развиват разпространението ѝ.

Възможността за създаването на вестници като *The Liberator* на територията на Съединените щати, както и придаването на известен вид гласност на подобна кауза е описано в книгата на Алекси дьо Токвил „Демокрацията в Америка“⁽³⁾. Проявявайки завидна акуратност в дейността си, Гарисън се изправя *vis-à-vis* срещу една завидна част от американското общество и стартира сериозна офанзива в защита на човешките права и свободи. Благодарение на публицистиката, новаторските идеи и волята за борба той успява да се противопостави на системата в изцяло мирен дух, отричайки силовите практики. Именно това дава основание на историографията да го определя като гений на универсалната еманципация.

Със създаването на вестника си Уилям Лойд Гарисън стартира издаването на множество статии. През 1831 г. е публикувана статията „Бунтът“ в отговор на въстанието на Нат Търнър. В нея авторът остро се противопоставя на бутновническите и силови действия, изказвайки строго недоволство от подобен тип съпротива, заклеймявайки го като неправилно и нехуманно⁽⁴⁾. Още в този етап от живота му личи ясно неговата позиция спрямо случващото се в страната и идеологията, която той следва. Известна статия, свързана с този проблем, е „Вината на Нова Англия“ (*Guilt of New England*). В нея критика е отправена към жителите на Нова Англия за проявеното равнодушие към робовладелската система, облягайки се на моралните ценности, които всеки човек трябва да притежава⁽⁵⁾. След като Нова Англия поема ролята на основен център на американския аболиционизъм и разглеждайки го като такъв, Гарисън е изключително критичен към обществения живот в тази част на Съединените щати. Именно непрекъснатото противопоставяне и преоткриване на елементи в борбата срещу робството го превръщат в стожер на аболиционизма.

Продуктивен в своята дейност, Уилям Лойд Гарисън успява да привлече погледа на голяма част от американската общественост на Юг. Това ще създаде социално и политическо напрежение. С публикуването на „Declaration of the National anti-slavery convention“ през декември 1833 г. Гарисън агитира сериозна група свои последователи за универсален мир⁽⁶⁾. Тази декларация, наред с устава на Американското общество срещу робството (*American Anti-slavery society*), очертава едни от основните принципи на движението през

следващите десетилетия. В първата година от създаването на седмичника Гарисън издава голям брой статии и обръщения към чернокожото население на САЩ, които ще му спечелят славата на борбена и влиятелна личност. През 1831 г. са създадени няколко популярни колонки – “The colored population in the United States”, “Colonization Society record”, които дават основната посока в развитието на *The Liberator*⁷⁾.

До 1865 г. той пише статиите “Address to the slaves in the Unites States”, “American color phobia”, “Depravity of the American press”, “The infidelity of abolitionism”, които показват отдадеността на Гарисън в битката му срещу робството. След първото си посещение в Англия⁸⁾ през 1833 г. той придобива увереност в това, което прави. До 1840 г. успява да увеличи тиража на *The Liberator*, превръщайки го в основна трибуна на аболиционизма⁹⁾. Сближаването на Гарисън с Джон Грийнлиф Уитиър и публикуването на негови поеми успява да превърне вестника в сериозен обществен фактор в Бостън¹⁰⁾. През 1838 г. Гарисън пише „Декларация на убежденията“ (Declaration of sentiments). В тези години той си сътрудничи с видни аболиционисти като Хенри Райт, Уендел Филипс и Едмънд Куинси, които подпомагат неговата дейност. Освен с агитацията той придобива широка популярност с това, че поставя всичко под въпрос в опит да открие възможно най-добрия начин за разрушаването на робовладелската система.

На 28 май 1838 г. е свикан конгрес на New England Anti-slavery Society в Бостън, където Гарисън за пръв път предлага в борбата да бъдат включени и жени¹¹⁾. В началото на 40-те години на XIX в. в движението се наблюдава известна схизма между различните крила и фракции, придружена от няколко важни конгреса с оглед на развитието на конфликта с робовладелската система. Този момент е повратен и от голямо значение както за делото на Уилям Лойд Гарисън, така и за цялото движение в подкрепа на робите¹²⁾. Общите усилия на Гарисън, Хенри Райт и сподвижниците им дават резултат. Обединявайки около себе си голяма група аболиционисти, те успяват да оформят основния облик на аболиционизма. Публикуването на „Декларацията на убежденията“ допринася за това в годините до 1861 г.

The Liberator има финансови проблеми през 30-те години на XIX в. които са временно решени през 1838 г. Това принуждава Гарисън да съкрати Исак Нап от длъжността печатар. Той заявява, че се разделя със своя приятел с нежелание и голяма болка, но просто обстоятелствата налагат тази крайна мярка¹³⁾. Сериозното напрежение и несигурното положение около седмичника все пак разкриват започващите процеси.

В средата на 1840 г. е публикувано обръщението “An address to the abolitionists of the United States”, с което се полага началото на доктрината “No union with slaveholders”¹⁴⁾. С този призив Гарисън окончателно се оформя като безкомпромисна личност в борбата срещу робовладелската система. В

периода между 1840 г. и 1861 г. той успява да рефлектира по сериозен начин върху обществените тенденции в Северните щати и да приобщи около себе си завиден кръг съмишленици. През тези години от живота си Гарисън започва да си сътрудничи с Джон Колинс, според когото не само робството има нужда от промяна и реорганизация. Религиозната мания, която започва да обзема Нова Англия в този етап от американската история, е приета много скептично от Уилям Лойд Гарисън.

След 1842 г. се популяризира идеята за „разединение“ на Съюза. Според много съвременници на събитията това е единственият начин робството да бъде унищожено и неговите основи разрушени. Датата 12 април 1844 г. се оказва важна за движението, след като Джон Калхун изказва своето становище, че робството е политически необходимо, за да бъдат запазени мирът и безопасността в Съединените щати. Неговото мнение успява да изостри както политическата, така и социалната обстановка, особено сред последователите на Гарисън¹⁵⁾.

Започва този етап от животът му, известен като период на реформиране и възстановяване на неговата ефективност сред обществените кръгове. Обвиняван от много опоненти в безбожие, той отвърща на удара със силата на словото, успявайки да трансформира голяма част от негативната енергия, акумулирана около него, в основна движеща сила. В годините до Гражданската война той съумява да създаде все по-силна коалиция около себе си, оркестрирайки динамична офанзива, насочена към поддръжниците на робството.

След присъединяването на Тексас като част от САЩ през 1845 г. Гарисън заминава за трети път в Англия¹⁶⁾. След 1840 г. броят на робите в Тексас нараства значително. През 1836 г. Бенжамин Лънди публикува „Войната в Тексас“. С това съчинение той повлиява по особен начин върху Гарисън, говорейки за целите на робовладелците и желанието им да установят робовладелската система в региона, което да им позволи да разширят значително пазара, свързан с робския труд¹⁷⁾. Анексията, от своя страна, оказва сериозно влияние върху обществото и политическите кръгове. Напрежението се увеличава драстично с оглед на факта, че се водят задълбочени дебати относно това дали Тексас ще бъде свободен, или робовладелски щат. С оглед на териториалните му размери това е от съществено значение.

В движението започва да се наблюдава и известно разцепление, което оказва негативно влияние в следващите години. През 1847 г. Фредерик Дъглас започва издаването на своя вестник *North Star*. Според Уилям Купър Нел от този момент между Гарисън и Дъглас започва да се наблюдава известно противопоставяне и на преден план излизат сериозните различия между двамата. Острият и недружелюбен тон от страна на Дъглас в изнасяните от него публични лекции допълнително допринасят за напрежението между тях¹⁸⁾. Това е пример за разногласията и разминаванията в гледните точки между част от аболиционистите, което допълнително затруднява ефективността им.

През 1848 г. в Европа избухва революционна вълна, в която Гарисън съзира ясен знак за развитието на демокрацията. Тези събития дават тласък на идеите му. През 50-те години той публикува няколко статии – “On the dissolution of the Union” (1853), “Southern degradation” (1856), “Dred Scott and Disunion” (1858), “Southern desperation” (1860), които освен че предизвикват сериозен интерес, обрисуват ситуацията, в която се намира Югът в годините преди избухването на Гражданската война¹⁹). Трудностите, с които се сблъсква по това време в своята дейност, религиозните несъгласия, различните гледни точки, споровете около конституцията определят посоката, която поема Гарисън.

През 1859 г. избухва въстанието на Джон Браун, което според завидна част изследователи на този период от американската история е най-машабният опит за отхвърляне на робството. В годините между 1850 г. и 1860 г. Уилям Лойд Гарисън продължава да популяризира своята дейност, подплатена със завидна активност, разгръщайки влиянието на *The Liberator*. Междувременно борбата за надмощие между Севера и Юга приема ново измерение в лицето на Републиканската и Демократическата партия. Лиман Бийчър – един от сериозните религиозни дейци, определя представителите на Демократическата партия като „безбожни хора, подкрепяни от безбожни и маловажни религиозни деноминации“, които нямат намерение да опазят мира.

В навечерието на Гражданската война Гарисън издава статиите “Women rights” и “The Tragedy at Harper’s Ferry” (28 октомври 1859). Политическите тенденции, които се налагат след 40-те години в САЩ и появата на втора политическа партия с огромно влияние променят облика на движението за премахване на робството. Публикацията на Уелд от 1839 г. “American slavery” е една от най-видимите манифестации на процеса, които води до политизиране на движението. Уилям Лойд Гарисън, скептичен и колебаещ се, започва да отчита процесите, които начеват и стават реалност в САЩ. Битката му сред публицистичните кръгове, воденето на дебати и създаването на антиробовладелски общества допринася изключително много за широтата на движението в средата на XIX в. Различните социални и политически практики и споровете как да се води борбата срещу робството обединяват за кратък интервал от време различни в идеите си аболиционисти. Именно през този период от живота си Гарисън започва да се обръща остро към политическата обстановка в САЩ.

Връщайки се към управлението на Томас Джеферсън, той заявява твърдо позицията си, че демокрацията и робовладелската система са несъвместими в демократично развиваща се държава. Макар Югът да създава доктрината *positive good*²⁰), с която да се противопостави на критиците на робовладелската система, Гарисън не спира и за миг борбата си срещу това, което се извършва ежедневно срещу чернокожото население. *De facto* критиката на Гарисън към политическата реалност в Съединените щати започва да се изостря особено

след 1840 г. Върхът е достигнат след Компромиса от 1850 г. На 14 март 1850 г. е публикувана статия по повод това събитие, в която се опонира срещу личности като Джон Калхун и Даниел Уебстър.

По време на Гражданската война Уилям Лойд Гарисън се занимава основно с издаване на *The Liberator*, писане на статии и изнасяне на публични лекции. Защиатавайки Ейбрахам Линкълн, когото той смята за олицетворение на собствените си позиции, съчетано с изключително хладнокръвие, Гарисън смята, че това е основната политическа алтернатива на робството²¹⁾. Един от най-популярните му анализи за периода е "Position and influence of the original abolitionists". В него той подлага на разбор поведението на част от съсловие то през последните тридесет години, проследявайки събитията от политическата и социалната сфера²²⁾. Не трябва да пропускаме един изключително важен факт, а именно, че през тези три десетилетия Гарисън и хората около него непрекъснато говорят за подобряване на образователната система паралелно с това тя да бъде достъпна за всички²³⁾. Освен разнообразието, делото му е свързано и с непрекъснатата активност и кореспонденция с различни дейци както от САЩ, така и от Европа. Пример за това са писмата от страна на Уилям Уилбърфорс, Джон Стюарт Мил, Томас Кларксън. На 30 юни 1865 г. на страниците на *The Liberator* е публикувано обширното писмо от страна на Джон Стюарт Мил, в което той разглежда делото на аболиционистите в Америка и определя Гарисън за верен приятел на робите в битката за еманципация²⁴⁾.

С появата на подобна личност на обществената сцена движението аболиционизъм приема изцяло нов облик и започва да заема важно място в социалните процеси в годините до 1861 г. Възприемайки множество идеи от Бенджамин Лънди и Уилям Уилбърфорс, той успява да създаде здрава социална среда за развитие на аболиционизма, популяризирайки го сред сравнително голям кръг от хора. За разлика от събитията преди 1831 г. от този момент движението започва да обединява около себе си както обществения морал, така и основните ценности на религията, които разширяват допълнително мирогледа на хората в Северните щати преди избухването на Втората американска революция.

Лидерските качества на хора като Уилям Лойд Гарисън успяват да издигнат аболиционизма в сериозен политически и обществен фактор. Съвкупността от различни религиозни деноминации допълнително обогатява и придава пълнота на този социален феномен. Неслучайно религията играе съществена роля в живота на по-голямата част от аболиционистите в годините преди Гражданската война. Голяма част от историците, занимаващи се с този проблем, определят 1831 г. като основополагаща година. Именно в този период от американската история борбата срещу робовладелската система е подновена с нестихваща интензивност. Благодарение на Гарисън и хората около него Робърт Фогел определя съпротивата срещу робството като безкомпромисна

и свещена, а аболиционистите – като защитници на душите на свободните хора²⁵⁾.

Освен множеството написани статии Гарисън оказва сериозен обществен натиск със съчиненията и лекциите си. В годините от 1831 г. до 1865 г. той публикува множество лекции и съчинения, но някои носят академичен характер и имат чертите на словесна екзекуция спрямо системата на робството. „Аз съм искрен и настойчив, не говоря двусмислено и не прощавам, не отстъпвам и една педя назад, ще бъда чул.“²⁶⁾ Освен всичко останало той изтъква три основни принципа в битката за свобода на чернокожите, а именно – 1. Човекът е човек, не вещ, 2. Следователно той не може да бъде собственост на друг човек, 3. Тоест това, което го прави вещ, е неестествено, чудовищно и нечестиво²⁷⁾. Изключително динамичният и остър език придават на Гарисъновите съчения задълбоченост и аналитичност, което го отличава от мнозина негови съвременници. Важни както за движението аболиционизъм, така и за развитието на публицистиката през този период, са творбите му „Thoughts on African colonization“²⁸⁾, „No compromise with Slavery“²⁹⁾, „Declaration of sentiments“³⁰⁾.

„Размисли върху африканската колонизация“ е едно от най-известните съчинения на Уилям Лойд Гарисън. В рамките на 240 страници авторът засяга голям аспект от проблеми, свързани пряко и косвено с робовладелската система в САЩ. Но с най-голямо значение остават размишленията му върху дейността на Американското колонизаторско общество³¹⁾. В историографията остава спорно делото на организацията, но Гарисън има изцяло негативно мнение за дейността ѝ. Множеството доказателства, които той ни представя, имат за цел да премахнат популизма и субективната гледна точка от страна на нейните представители в годините до края на XIX в. Въпреки сложния характер на този въпрос в историческата наука ACS³²⁾ остава с противоречив характер. Част от изследователите смятат организацията за сдружение с антиробовладелска насоченост, докато друга фракция от учени я разглеждат през призмата на проробовладелско учреждение, което изпълнява интересите на определена група хора с цел финансово облагодетелстване. Уилям Лойд Гарисън изцяло отхвърля нуждата от функционирането ѝ, заклеявайки я като антихуманна и проробовладелски ориентирана група от хора. Той разглежда Американското колонизаторско общество като враг на „незабавната еманципация“, възпрепятствайки сериозно желанието на аболиционистите да се преборят за правата на чернокожото население в САЩ³³⁾. Според него организацията не иска и няма за цел да увеличи възможностите и правата на чернокожото население, което според него се дължи на лицемерието и обслужването на определени политически интереси³⁴⁾. Той разглежда „колонизаторите“ като хора, които просто искат да се отърват от това население, връщайки го обратно в Африка (най-вече в посока Либерия). Завършвайки своя

анализ, Гарисън подчертава, че около $\frac{3}{4}$ от членовете на организацията са робовладелци, което красноречиво говори за структурата и целите на ACS.

„Никакви компромиси с робството“ се превръща в олицетворение на идеите и възгледите на Уилям Лойд Гарисън и в най-голяма степен покрива идеята му за незабавна и универсална еманципация на робите в Съединените щати. Възмущението му от методите на робовладелците и ежедневното насилие, на което са подложени, определя в голяма степен и неговия агресивен тон. Чрез този текст той се противопоставя с пълна сила на дванадесетте точки, които защитават робовладелския строй. Задавайки въпроса – „Ако те са валидни, какво ще се случи с Декларацията за независимост и как може да бъде оправдана войната за американската независимост?“³⁵⁾. В изцяло свой стил той обвинява апологетите на робството в баналност и антихуманно поведение, което нарушава основните принципи на човешкото съществуване³⁶⁾. По неговите думи системата на робовладение няма ресурси и сили, подложена на изолация и без подкрепа, тя ще рухне за по-малко от час³⁷⁾. Даденият *carte blanche* от страна на управляващите според Гарисън е единствената опорна точка, която задържа позициите на робовладелците. Тази концепция дава основание на редица историци да разглеждат автора като основен идеолог и борец срещу робството в САЩ през *antebellum*.

„Декларацията на убежденията“ е по-скоро програма, която има универсален характер за целите и идеите на движението в годините преди Гражданската война. Според написаното в нея аболиционистите трябва да изградят антиробовладелски общества във възможните градове и области, придружени със съответните периодични издания, които да имат изцяло информационен характер³⁸⁾. Обучението на агенти, които да изнасят лекции из страната, е задължително и наложително според Уилям Лойд Гарисън и не търпи отлагане. Декларацията се основава на четири основни принципа, които според участниците имат водеща роля в битката срещу робството, а това са истината, справедливостта, здравият разум и човечността. Наред с множеството идеи тази декларация се превръща в един от основните текстове, насочени против робовладелците. Явното и безцеремонно нарушаване на човешките права и свободи дава солиден тласък и предизвиква мащабно недоволство. Моделът, създаден от Гарисън, се различава значително от неговите предходници. Развиващ адаптивна мрежа от хора, сходна с идеите на Антъни Бенезет и Бенджамин Лънди (за разширяване правата и свободите на чернокожите), Гарисъновата програма се оформя като основна. В същия дух са идеите на последователите на Гарисън, което разкрива известна приемственост между поколенията със засилваща се тенденция към по-агресивна и настойчива методика.

Освен съчиненията и статиите, публикувани в периода 1831 – 1865 г., от съществено значение са и организациите, които той успява да изгради, игра-

ещи ролята на опорна точка на съпротивителното движение. След 1831 г. се създават три водещи центъра около Гарисън. А) American Anti-slavery Society, Б) вестник The Liberator (1831) и В) New England Anti-slavery Society. Чрез тези формации той успява да тласне напред борбата против робството и да я превърне в значим обществен фактор. Позовавайки се на твърдия характер и идеята за незабавна еманципация, аболиционизмът е притеглен от периферията към центъра на социалната обстановка в САЩ през XIX в.

Изключителен интерес в съвременната историография представлява образуването на антиробовладелските общества. Техните функции и ефективност са поставени във фокуса на множество изследователски дискусии. С идването на т. нар. „нови аболиционисти“ се променя и обликът на движението. Създаването на New England Anti-slavery Society и American Anti-slavery Society (през 1835 г. преименувано в Massachusetts Anti-slavery Society) възпламенява поредица от събития, които увеличават мащабите и възможностите на аболиционизма. Със създаването на New England Anti-slavery society през 1832 г. се има за цел агитацията против робството да приеме синхронизиран характер, обхващащ цялата страна³⁹⁾. Новосъздадената организация играе ролята на пионер в тази област и безспорно е по британски образец, с който Гарисън е много добре запознат⁴⁰⁾. Официално първата подобна организация е създадена във Филаделфия през 1775 г.⁴¹⁾, но нейния характер и параметри са по-хаотични и без особена рефлексия върху движението като цяло. С учредяването на това общество се създава прецедент сред общностите, целящи еманципация. Тази организация успява да консолидира около себе си редица филантропи, разгръщайки потенциала на движението в кръстоносния поход срещу робовладелската система.

През 1833 г. Уилям Лойд Гарисън заедно със своите сподвижници Артър Тапан и Фредерик Дъглас полагат основите на American Anti-slavery Society⁴²⁾. Организацията продължава делото на New England Anti-slavery Society. Според Елейн Брукс то е повлияно в значителна степен от Гарисън и не може да бъде разграничено от личността му по никакъв начин⁴³⁾. Премахването на робството за обществото означава не само физическото унищожаване на робовладелската институция, но и на придружаващите я закони, рамките, които подкрепят съществуването на системата и практики, насочени против чернокожото население⁴⁴⁾. Освен функциите на структура, която се бори срещу неправдите, обществото притежава и завиден брой лектори и талантиливи писатели, които допринасят за формирането на културата на Съединените щати през тази епоха⁴⁵⁾.

Според него никоя друга програма няма способностите и характеристиките, необходими да осъществи на практика борбата срещу робовладелската система. Именно безкомпромисният характер и силната воля успяват да наложат промените в съпротивата срещу робството, създавайки целеустремена и

хомогенна структура. За мнозина делото на Гарисън вдъхновява написаните в годините преди 1861 г. съчинения на Теодор Уелд и Хариет Бичър Стоу⁴⁶⁾, които се превръщат в едни от основните произведения на американската художествена литература за периода. Благодарение именно на „Garrisonian movement“⁴⁷⁾ борбата за премахване на робството се адаптира към настъпателни и по-синхронизирани действия. Активността му успява да вдъхнови голям брой хора, които намират опора в създадените антиробовладелски общества и организации.

Уилям Лойд Гарисън умира на 24 май 1879 г. на 73 години, оставяйки след себе си огромно документално и литературно наследство. Той успява да активизира и превърне аболиционизма в организирано *par excellence*, с ясни цели и задачи направление. Освен всичко друго около него се създава мащабен културен кръг от мислители и хора с разностранни интереси и цели. Въздействайки по убедителен начин върху американската общественост, превръщайки се в символ на движението за премахване на робството, той успява да създаде структурирана платформа в лицето на *The Liberator*, която да разпространи влиянието и значението на аболиционизма.

За интервал от три десетилетия фигурата му променя част от възгледите на американската общественост и придава нов смисъл на понятието свобода. Именно това дава причина на много историци да го смятат за гений и водещ деец в битката за еманципация на чернокожите в САЩ до средата на XIX в. Противопоставяйки се на ортодоксалния ред, поставяйки под въпрос водената социална политика и предлагайки трансформация на обществените възгледи, той остава в американската история като активен деец и публицист. Превръщайки се в една от водещите личности в борбата за премахване на робството, Гарисън става олицетворение на понятието *come-outer*⁴⁸⁾. Той завършва делото си като един от първите, който превръща агитацията в професионално направление. Оказващ влияние върху американската общественост, Уилям Лойд Гарисън променя облика на историята в средата на столетието, възплъщавайки у себе си образа на нестихващата борба за справедливост и универсална еманципация. През 1865 г. публикуването на *The Liberator* е преустановено. През 70-те години на столетието той се превръща във виден апологет на идеята жените да имат право на политически глас.

БЕЛЕЖКИ

1. Spinoza, B. Ethics. p.169.
2. Главен редактор на Genius of Universal Emancipation. Уилям Лойд Гарисън работи за него в периода 1828 – 1830.
3. Tocqueville, de A. Democracy in America, pp. 194 – 204.
4. The Liberator. September 3, 1831, p. 2.

5. The Liberator. January 7, 1832, p. 1. Отпечатана е за втори път през септември 1838 г.
6. The Liberator. December 13, 1833, p. 2.
7. The Liberator. February 5, 1831, p. 2-3.
8. Една от основните цели на посещението в Англия на Уилям Лойд Гарисън е да събере средства за създаването на училище за чернокожи. По време на престоя си в Англия, Гарисън има за цел да дискредитира дейността на американското колонизаторско общество и представителя му Гресън в Лондон.
9. William Lloyd Garrison 1805 – 1879. The story of his life told by his children. In four volumes. Vol. I 1805-1835. Boston, 1894, pp. 370 – 379.
10. Williams, B. Cecil. Whittier's relation to Garrison and The Liberator. The New England quarterly, Vol. 25, No. 2, (Jun., 1952), pp. 250 – 253.
11. Thomas, L. John. The Liberator. William Lloyd Garrison. A Biography. Boston, 1963, pp. 257 – 258.
12. William Lloyd Garrison 1805 – 1879. The story of his life told by his children. In four volumes. Vol. II 1835 – 1840 Boston, 1894, pp. 350 – 360.
13. Thomas, L. John. Op. cit., p. 283.
14. Garrison L. W., No Union with slaveholders – доктрината е създадена от Гарисън и следвана от неговите последователи до края на Гражданската война в САЩ през 1865 г.
15. Thomas, L. John. The Liberator. William Lloyd Garrison. A Biography. Boston, 1963, p. 334.
16. William Lloyd Garrison 1805 – 1879. The story of his life told by his children. In four volumes. Vol. III 1841 – 1860. Boston, 1894, pp. 150 – 186.
17. Barker, C. Eugene. The influence of slavery in the colonization of Texas. The Southwestern historical quarterly, Vol. 28, No. 1, (Jul., 1924), p. 1.
18. Browne, T. J. Patrick. To defend Mr. Garrison. William Cooper Nell and the personal politics of anti-slavery. The New England quarterly, Vol. 70, No. 3 (Sep., 1997), p. 415.
19. Garrison, L. William. On the dissolution of the Union. The Liberator, Vol. XXV, No. 24 (June 15, 1855), Garrison, L. William. Southern degradation. The Liberator, Vol. XXVI, (September 19, 1856), Garrison, L. William. Dred Scott and the Disunion. The Liberator, Vol. XVIII, (March 12, 1858), Garrison, L. William. Southern desperation. The Liberator, Vol. XXX, (November 16, 1860).
20. Доктрината защитава тенденцията чернокожото население да бъде използвано за роби в плантациите, определяйки своите действия като правилни. Един от създателите на тази идея е Джон Колдуел Калхун (1782 – 1850 г.) Тази доктрина се превръща в едно от основните оръжия на Юга. Три години след създаването на *American Anti-slavery society* законодателните власти в южните щати забраняват създаването на антиробовладелски ор-

- ганизации и общества. През 1835 г. става известен случаят Амос Дресер, в чийто багаж е намерена библията и копие на *The Liberator*. Той е изгонен от града, в който живее – Нешвил, Тенеси.
21. Thomas, L. John. *The Liberator*. William Lloyd Garrison. A Biography. Boston, 1963, p. 402.
 22. *The Liberator*, July 29, 1864, p. 1.
 23. *The Liberator*, December 30, 1864, p. 3.
 24. *The Liberator*, June 30, 1865, p. 1.
 25. Fogel, W. Robert. *Without Consent or contract*. The rise and fall of American slavery. New York, 1989, pp. 264 – 269.
 26. *The Liberator*, January 1, 1831, p.1.
 27. Osborn, R. William Lloyd Garrison and the United States Constitution: The Political Evolution of an American Radical. *Journal of Law and Religion*, Vol. 24, No. 1 (2008/2009), p. 72.
 28. *Thoughts on African colonization or an impartial exhibition of the doctrines, principles and purposes of the American colonization society. Together with the resolutions, addresses and remonstrance's of the free people of color*, Boston, 1832.
 29. *No compromise with slavery*. An address delivered in the Broadway tabernacle, New York, February 14, 1854.
 30. *Declaration of Sentiments of the American Anti-slavery Society*, 1833, December 4, Philadelphia, 1833.
 31. *American colonization society (The Society for the Colonization of Free People of Color of America)* основано през 1816 г. от Робърт Финли
 32. *American Colonization Society*.
 33. *Thoughts on African colonization or an impartial exhibition of the doctrines, principles and purposes of the American colonization society. Together with the resolutions, addresses and remonstrance's of the free people of color*, pp. 78 – 95
 34. *Ibid.* pp. 134 – 150.
 35. *No compromise with slavery*. An address delivered in the Broadway tabernacle, New York, pp. 9 – 12.
 36. *Ibid.* p. 16.
 37. *Ibid.* p. 31.
 38. *Declaration of Sentiments of the American Anti-slavery Society*, p. 3.
 39. Brooks, E. *Massachusetts Anti-Slavery Society*. *The Journal of Negro History*, Vol. 30, No. 3 (Jul., 1945), pp. 311 – 312.
 40. Zorn, J. Roman. *The New England anti-slavery society. Pioneer abolition organization*. *The journal of negro history*, Vol. 42, No. 3, (Jul., 1957), pp. 158 – 160.

41. Turner, R. Edward. *The first abolition society in the United States*. The Pennsylvania magazine of history and biography, Vol. 36, No. 1, (1916), p. 94.
42. През 1835 г. то се преобразува във Massachusetts Anti-slavery Society.
43. Brooks, E. Massachusetts Anti-Slavery Society. The Journal of Negro History, Vol. 30, No. 3 (Jul., 1945), p. 312.
44. Ibid. pp. 312 – 313.
45. Джон Грийнлиф Уитър е един от верните последователи на Уилям Лойд Гарисън и талантлив писател. Известен е с произведенията си Poems written during the Progress of the Abolition Question in the United States (1837), Voices of freedom (1846), Songs of Labor (1850) и др.
46. Теодор Уелд пише с участието на сестрите Гримке през 1839 г. American Slavery as It Is: Testimony of a Thousand Witnesses, а Харriet Бичър Стоу през 1852 г. завършва „Чичо Томовата колиба“.
47. Една част от съвременниците и последователи на Уилям Лойд Гарисън оприличават аболиционизма именно с този термин, той става популярен и в съвременната историография.
48. Фраза формирана през 30-те години на XIX в. обозначаваща личност, която защитава политически и социални реформи.

THE PHENOMENON OF THE ABOLITIONIST MOVEMENT. WILLIAM LLOYD GARRISON - GENIUS OF UNIVERSAL EMANCIPATION (1831-1865)

Abstract. The article aims to examine the works of William Lloyd Garrison and his desire to reflect on the abolitionist movement creating public projection, which main goal is to won the emancipation of the black population in the US. There is a short analysis of the most important articles, essays and organizations created by Garrison for the period 1831-1865. The extremely abundant breadth of his work permit and contact with different perspectives from both - his contemporaries and by modern historiography. The lack of dialogue on this topic during the last decades makes this problem interesting for studying and analyzing.

Borislav Momchilov, PhD student

Faculty of History
University of Sofia
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: bobi_korn_88@abv.bg